

Шевчик О. Г.

м. Київ

ПІДВИЩЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ ЕКОНОМІКИ

Проаналізовано стан професійної освіти та сучасні вимоги до професійної компетентності магістрів з управління персоналом. Висвітлено роль курсу «Методика викладання економіки» у підготовці магістрів.

Ключові слова: *підготовка фахівців з управління персоналом, методика викладання економіки.*

Постановка проблеми

Вступ. За останні роки в освітній галузі здійснено певні кроки у розвитку економічної освіти. Однак невирішених проблем ще багато, зокрема в підготовці магістрів з управління персоналом у галузі економіки. Як відомо, управління персоналом передбачає виконання такої важливої функції, як навчання персоналу. Відповідно, фахівець з управління персоналом має бути компетентним у навчанні інших співробітників підприємства, де він працює. Для цього у навчальних планах підготовки магістрів передбачено вивчення курсу із загальною назвою «Методика викладання економіки».

У період економічної кризи, падіння обсягів виробництва товарів і послуг, масового скорочення персоналу компаній, вивчення студентами методики викладання економіки відкриває додаткові можливості реалізувати себе як викладача економіки в загальноосвітніх закладах, вищих навчальних закладах, тренінгових компаніях з підготовки персоналу.

Аналіз останніх досліджень. У науковій педагогічній, психологічній літературі численні дослідження проблеми професійної освіти здійснили науковці України й інших країн. Методологічні та теоретичні основи професійної освіти висвітлено у працях В. Козакова, В. Семиченко, С. Сисоєвої, Н. Тализіної, В. Шадрікова, М. Фіцули, В. Якуніна.

Зрозуміло, що проблема підготовки фахівців з викладання економіки є багатогранною. Підготовка має бути диференційованою. Ця обставина спричинила появу низки наукових досліджень у вітчизняній педагогічній науці. Різні аспекти підготовки майбутніх викладачів економіки досліджували М. Артюшина, Л. Грущенко, Т. Гуцан, Г. Романова, В. Щербіна, О. Шпак. Одночасно відсутні цілісні наукові дослідження з проблеми підвищення професійної компетентності майбутніх фахівців щодо управління персоналом, а саме опанування ними методики викладання економіки.

Метою статті є висвітлення проблеми підвищення професійної компетентності майбутніх фахівців з управління персоналом, а саме опанування ними методики викладання економіки.

Виклад основного матеріалу

У цілому сучасна професійна підготовка сьогодні переживає певні зміни, які зумовлені:

- підвищенням вимог до компетентності молодих фахівців;
- включенням української освіти у Болонський процес;
- поступовим переходом від авторитарної парадигми до гуманістичної та технологічної парадигм;
- запровадженням нових підходів, моделей організації підготовки студентів;
- прийняттям низки державних нормативних документів, що регулюють освітню галузь.

Означені процеси є рамковими й для підготовки магістрів з управління персоналом.

Згідно з Національною доктриною розвитку освіти у XXI ст., Законом України «Про освіту», перед навчальними закладами професійної освіти постає завдання забезпечення підготовки кваліфікованих кадрів конкурентоспроможних на ринку праці, здатних до творчої праці, професійного розвитку, до освоєння й упровадження інноваційних та інформаційних технологій. Це стосується і майбутніх фахівців з управління персоналом.

Розглянемо сучасні вимоги до магістрів з управління персоналом. Магістри з управління персоналом мають бути компетентними щодо реалізації основних напрямів кадрової політики підприємства. Кадрова політика має на меті забезпечити тепер і в майбутньому кожне робоче місце, посаду персоналом відповідної кваліфікації, тому її реалізація передбачає:

- набір персоналу (відбір, наймання, адаптацію);
- підготовку персоналу (навчання, підвищення кваліфікації, просування по службі);
- оцінку персоналу (контроль відповідності потребам, службові переміщення);
- мотивацію додержання дисципліни (регламентація, санкції);
- контроль правил гігієни та безпеки;
- забезпечення зв'язків керівництва та персоналу;
- реалізацію соціальних функцій (оздоровлення, харчування та ін.).

Особливо гостро перед підприємцями стоїть проблема підготовки персоналу до здійснення продуктивної праці на конкретному підприємстві, яке має певну специфіку, зумовлену напрямом його діяльності. Як видно зі змісту кадрової політики підприємства, навчання персоналу мають здійснювати саме фахівці з управління персоналом. Тому вищі навчальні заклади мають приділяти належну увагу формуванню відповідної компетентності фахівців.

На жаль, в цілому в процесі професійної підготовки фахівців у вищих навчальних закладах переважає навчання теорії. Студенти отримують широкі теоретичні знання, які є важливими, а рівень їх підготовленості до практичної діяльності не задовольняє роботодавців. Ринок праці висуває до молодих фахівців свої вимоги, де теоретичні знання стоять далеко не на першому місці. Як правило, роботодавці формують попит на досвідчених фахівців (з досвідом роботи у певній галузі від 3 до 5 років). Така ситуація зумовлюється тим, що роботодавці часто не бажають витратити час і кошти на «допідготовку» випускників вищих навчальних закладів.

Студенти добре розуміють це, тому для них характерний досить високий рівень вимогливості до викладачів, яких вони хотіли б бачити не просто високопрофесійними,

а й спроможними викладати кожен дисципліну по-сучасному в контексті формування професійної компетентності.

Для підвищення якості підготовки майбутніх фахівців по управлінню персоналом в галузі економіки, на нашу думку, слід з'ясувати особливості їхнього навчання на сучасному етапі, виділити загальні тенденції професійної освіти.

Щодо тенденцій в масовій професійній освіті можна сказати, що сьогодні в нашій країні все ще переважає традиційний (академічний) підхід. Домінує завдання засвоєння знань, а виховання, яке розуміється як розвиток особистості, відстає.

Явно недостатнім залишається використання навчально-ігрових технологій, групових форм навчальної діяльності студентів з метою розвитку особистості в практичних ситуаціях (де потрібно мислити й діяти). Існує потреба в оновленні змісту професійної освіти з урахуванням необхідності сприяння розвитку особистості.

Викладачам варто забезпечувати розуміння сучасних економічних процесів у національній економіці, подій, формувати відповідне ставлення до них. Розвивати мислення студентів обговоренням вирішення реальних проблем.

Разом з тим можна виділити ще декілька тенденцій:

- поступово відбувається переорієнтація професійної освіти з формування знань на розвиток особистості, через включення тих, хто навчається, у відповідну діяльність (підприємницьку, управлінську тощо);
- спостерігається інноваційний характер діяльності, особистісно-діяльнісний та технологічний підхід до освіти;
- в окремих курсах використовуються навчально-ігрові технології (дидактичні ігри, проекти тощо) з різною метою і на різних етапах навчального процесу.

На нашу думку, освіта має бути спрямована на підготовку випускника до продуктивної діяльності. Головне, щоб у нього було мислення, рефлексія, розуміння, що і як потрібно робити для досягнення певних економічних результатів, — цей висновок ми робимо, ґрунтуючись на ідеях Г. Щедровицького. «Як діє практик? Він має справу з певними ситуаціями, накопичує досвід. Він рухається далі й знає, що кожна наступна ситуація, яку він зустрине, буде іншою. Ці нові ситуації будуть відрізнятися від тих, які були в нього. Тому діяти в них він буде інакше. Все змінюється» [3, 18].

Оскільки практичні ситуації будуть новими, то для вирішення кожної потрібно будувати певну систему знань, користуючись різними джерелами інформації. Згідно з думкою Г. Щедровицького, таке знання має назву «технічне знання». «Технічне знання дає нам відповідь на питання про об'єкт, його устрій і його дії, але *не взагалі*, а тільки з погляду досягнення нами певної мети. Воно показує, наскільки об'єкт адекватний досягненню цілей і що ми з ним повинні робити, як ми повинні на нього подіяти, щоб наших цілей досягти» [3, 12].

Потім потрібно застосувати це знання для розв'язання проблеми, завдання. Але на практиці не завжди вдається побудувати технічне знання, тоді слід самостійно знайти можливі варіанти рішення проблеми, вибрати найкращий і втілити задум у життя. Варто також провести рефлексію, ділову комунікацію з колегами, спільно з якими вирішується ситуація та ін.

Отже, для забезпечення підготовки студентів до професійної діяльності навчальний процес необхідно спрямовувати на організацію їхньої діяльності у практичних ситуаціях, в яких вони ставлять цілі, самовизначаються, мислять, діють, рефлексують, будують «технічне знання» та ін. З нашого погляду, цьому найкраще сприяють навчально-ігрові технології.

Динамічні процеси соціально-економічного розвитку в Україні та світі зумовили появу «компетентнісного підходу» до загальної та вищої освіти. На вирішенні цієї проблеми більше десяти років зосереджують свою увагу науковці, відомі міжнародні організації, такі як: ЮНЕСКО, Рада Європи, Організація європейського співробітництва та розвитку тощо.

У вітчизняній науковій літературі різні аспекти проблеми компетентнісного підходу в освіті розглядають Н. Бібік, І. Єрмаков, О. Локшина, О. Овчарук, О. Пометун, С. Трубачева та ін.

Неважко помітити, що поняття компетентності переважно пов'язують з поняттям ефективною діяльністю особистості, у якій не останнє місце відіграють її цінності, ставлення, якості. Зокрема, експерти Міжнародного департаменту стандартів для навчання й освіти (International Board of Standards for Training, Performance and Instruction (IBSTPI)) визначають компетентність як спроможність кваліфіковано запроваджувати діяльність, виконувати завдання або роботу. Компетентність містить набір знань, навичок і ставлень, що дають змогу особистості ефективно діяти або виконувати певні функції, спрямовані на досягнення певних стандартів у професійній галузі або певній діяльності. На думку фахівців Міжнародної комісії Ради Європи, компетентність передбачає: спроможність особистості сприймати та відповідати на індивідуальні й соціальні потреби; комплекс ставлень, цінностей, знань і навичок [2, 8].

Разом з тим, О. Пометун справедливо вказує, що компетентнісний підхід в освіті пов'язаний з особистісно орієнтованим і діяльнісним підходами до навчання, оскільки стосується особистості й може бути реалізованим і перевіреном тільки у процесі виконання конкретною особою певного комплексу дій [2, 66].

З нашого погляду, ця думка є справедливою і для підготовки майбутніх фахівців з управління персоналом. Аналіз наукової літератури показав, що в останні роки ВНЗ здійснено певні кроки у виконанні соціального замовлення на кваліфікованих молодих фахівців з управління персоналом, які володіють методикою викладання економіки.

Методику викладання економіки вивчають студенти вищих педагогічних навчальних закладів та профільних економічних університетів.

Зріс інтерес дослідників до різних аспектів проблеми підготовки з методики викладання економіки. У дисертаційних дослідженнях знаходимо різні бачення науковців щодо питань змісту підготовки до конкретних напрямів професійної діяльності (викладання в різних типах навчальних закладів), педагогічних умов ефективного опанування студентами цим змістом, шляхів удосконалення підготовки.

Дослідники спільні у тому, що навчання методиці викладання економіки має включати навчання студентів різним ігровим, інтерактивним технологіям. Водночас ми не знаходимо цілісних наукових досліджень проблеми підготовки до використання навчально-ігрових технологій у професійній діяльності з управління персоналом.

У дослідженнях, як правило, недостатньо представлена специфіка професійної діяльності з викладання економіки. На наш погляд, сучасні тенденції, які відбуваються в економічній освіті, слід враховувати в процесі удосконалення змісту професійної підготовки. Це важлива умова подолання наявного розриву між реальним станом підготовки молодого фахівця (домінування теоретичної підготовки над практичними вміннями) та вимогами ринку праці, інноваційними тенденціями в освіті.

Розглянемо особливості дисципліни «Методика викладання економіки» для студентів магістратури за спеціальністю «Управління персоналом».

На заняттях з методики викладання економіки студенти навчаються обґрунтовано обирати та застосовувати в навчальному процесі з економіки сучасні технології навчання, методи та засоби їх реалізації, спрямовані на формування та розвиток творчої, ініціативної особистості, здатної приймати ефективні рішення. Створюються умови для формування особистісно-фахової позиції, опанування студентами основних закономірностей процесу навчання економіки, його цілей та змісту, методичних вимог до організації. З цією метою передбачено таку організацію лекційних і практично-семінарських занять, за якою чільне місце відводиться активним методам навчання: дискусіям, кейс-методу, іграм, тренінгам. Саме ці методи широко використовуються практиками в навчанні персоналу компаній.

Основний акцент робиться на цілеспрямованій систематичній самостійній роботі, розвитку навичок і потреб самостійної діяльності та реалізації здобутих знань на практиці. Для цього реалізуються різні форми організації навчання та типи навчальної діяльності студентів: лекції, практичні заняття, самостійна робота з теоретичним матеріалом, самостійна робота з підготовки до практичних занять і закріплення їх результатів, індивідуальні консультації, контрольна робота.

У структурі курсу «Методика викладання економіки» важливе значення мають практичні заняття, на яких під керівництвом викладача відбувається закріплення, систематизація та узагальнення теоретичних знань, отриманих студентами під час лекційних занять, самостійної роботи над теоретичним матеріалом, а також формування та розвиток умінь і навичок практичної діяльності.

З метою забезпечення активізації навчання та реалізації активних методів і методів, на практичних заняттях передбачено індивідуальне або групове (робота в малих групах) виконання кола навчальних завдань: обговорення важливих питань методики викладання економіки (дискусії); розв'язання навчальних завдань у формі конкретних ситуацій; організація та проведення ігор; презентація активних методів навчання; презентація та обговорення наочних засобів навчання.

Передбачено проведення консультацій студентів з основних питань, що виносяться на самостійну роботу, з підготовки до практичних занять тощо. Така форма організації навчання має важливе значення для організації та перевірки ефективності самостійної роботи студентів, оцінювання її результатів.

Вивчення курсу методики викладання економіки має забезпечити оволодіння студентами основними педагогічними методами та прийомами реалізації освітніх цілей і навчальних впливів під час навчання персоналу. Студенти також мають знати:

базові поняття, принципи та джерела методики викладання економіки; сучасні тенденції розвитку вітчизняної та світової економічної освіти; основні методи, прийоми, форми та засоби навчання економічних дисциплін; особливості сучасних технологій, активних методів навчання та їх реалізації; методичні особливості організації контролю та оцінювання, корекції навчальних досягнень, критерії оцінки їх якості.

Висновки

Отже, здійснений аналіз наукової, науково-методичної літератури та педагогічної практики освіти показав, що сьогодні важливою вимогою до фахівців з управління персоналом стає володіння методикою викладання економіки.

На основі власного педагогічного досвіду й аналізу тенденцій розвитку професійної освіти ми дійшли висновку, що в підготовці магістрів з управління персоналом слід врахувати світові тенденції в оновленні змісту методики викладання економіки. У процесі навчання потрібно створювати умови для виконання студентами конкретного комплексу дій, наприклад, застосування навчально-ігрових технологій. Навчити використовувати навчально-ігрові технології у майбутній професійній діяльності можна лише за умови їх безпосередньої участі в іграх, тренінгах у навчальному процесі в Університеті. Недостатньо просто розповісти на лекції, що існують такі ефективні методи навчання. Слід організувати «занурення у діяльність» студентів, засобами гри чи тренінгу. Це сприятиме подоланню неузгодженості теоретичної та практичної складових професійної підготовки, розвитку професійної компетентності молодих фахівців.

Розроблення та реалізація цих технологій має відбуватися на основі сучасних підходів до освіти, враховувати вікові психологічні особливості тих, хто навчається. Для ефективної реалізації навчально-ігрових технологій майбутній фахівець повинен мати також розвинені організаторські та комунікативні якості.

Відповідно, одним із перспективних напрямів удосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців з управління персоналом стає підготовка студентів до використання навчально-ігрових технологій в майбутній діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Козаков В. А. Психолого-педагогічна підготовка фахівців у непедагогічних університетах : моногр. / В. А. Козаков, Д. І. Дзвінчук. — К. : Нічлава, 2003. — 140 с.
2. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи : бібліотека з освітньої політики / за заг. ред. О. В. Овчарук. — К. : К.І.С., 2004. — 112 с.
3. Путеводитель по методологии организации, руководства и управления: хрестоматия по работам Г. П. Щедровицкого / сост. А. П. Зинченко. — М. : Дело, 2003. — 160 с.
4. Немов Р. С. Психология: учебник для студ. высш. пед. учеб. заведений: в 2 кн. / Р. С. Немов. — М. : Просвещение : ВЛАДОС, 1994. — Кн. 2 «Психология образования». — 496 с.
5. Прутченков А. С. Учим и учимся, играя / А. С. Прутченков. — М. : МПА, 1997. — 320 с.

6. Семиченко В. А. Психология деятельности / В. А. Семиченко. — К. : Издатель Эшке А. Н., 2002. — 248 с.

7. Семиченко В. А. Приоритеты профессиональной подготовки: деятельный или индивидуальный подход? / В. А. Семиченко. // Непрерывная профессиональная образование: проблемы, поиски, перспективы: моногр. / за ред. І. А. Зязюна. — К. : ВІПОЛ, 2000. — С. 176–204.

8. Щедровицкий Г. П. Организационно-деятельностная игра как новая форма организации коллективной мыследеятельности / Г. П. Щедровицкий // Методы исследования, диагностики и развития международных трудовых коллективов. — М. : МНИПУ, 1983. — С. 48–57.

Шевчик О. Г.

ПОВЫШЕНИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ СПЕЦИАЛИСТОВ ПО МЕТОДИКЕ ПРЕПОДАВАНИЯ ЭКОНОМИКИ

Проанализировано состояние профессионального образования и современные требования к профессиональной компетентности магистров по управлению персоналом. Отражена роль курса «Методика преподавания экономики» в подготовке магистров.

Ключевые слова: подготовка специалистов по управлению персоналом, методика преподавания экономики.

Shevchyk O. G.

ENHANCING PROFESSIONAL COMPETENCE OF FUTURE SPECIALISTS ON METHODS OF TEACHING ECONOMICS.

The article analyses the state of professional education and modern requirements as to professional competence of masters to be engaged in personnel management. Reflected the role of the course «Methods of teaching economics» in educating future masters.

Key words: Education of specialists to be engaged in personnel management, methods of teaching economics.